

Aŭtorrajtoj / Kopirajto - historio kaj nuntempo

Václav ZOUZALÍK /KAEST 2018/

Pri mi

- **Programisto**
- **Vikipediisto (ekde 2007)**
- **Esperantisto (ekde 2008/2011)**

Historio

Marcus Valerius Martialis

40-43 - 102 K.E.

Produktantoj (1-a jarcento)

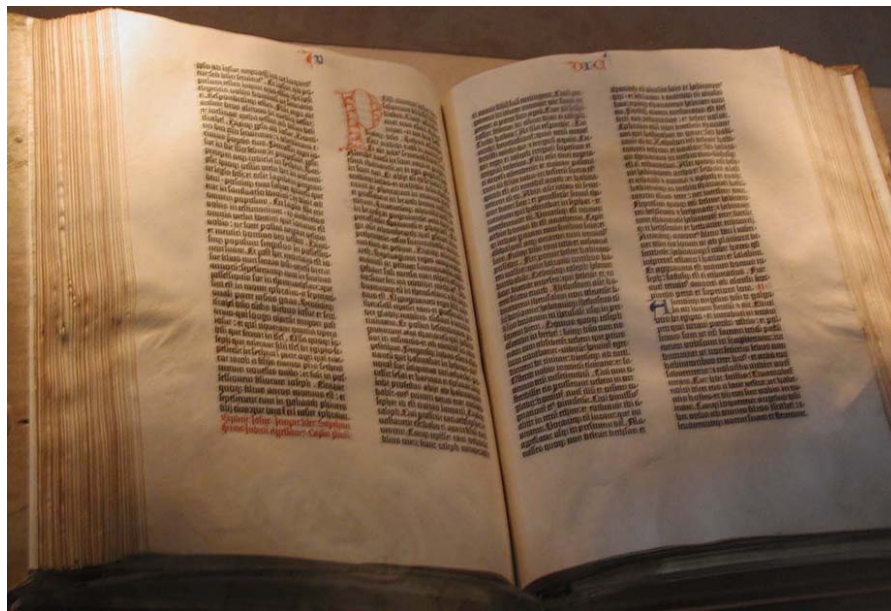
- **Skribi kapablis nur malmultaj homoj**
 - **skribistoj, oficistoj, ŝtatestroj, pastroj, riĉuloj**

Batalo de Cúl Dreimhne

Inter 555 kaj 561

Produktantoj (6-a jarcento)

- **Skribi kapablis nur malmultaj homoj**
 - **skribistoj, oficistoj, pastroj, monaĥejanoj, riĉuloj**

Libropresilo

9-a jarcento (Ĉinio)
1447/1448 (Eŭropo)

Licensing of the Press Act 1662

- Monopolo per Stationers' Company

Statuto de Anna (1710)

- La unua moderna kopirajta leĝo
- Ekesto de publika havaĵo (angle *public domain*)

Produktantoj (18-a jarcento)

- **Skribi kapablis jam pli da homoj**
 - **skribistoj, oficistoj, ŝtatestroj, pastroj, monaĥejanoj, urbanoj**
- **Printi kapablis**
 - **entreprenistoj, monaĥejoj, ŝtatestroj**

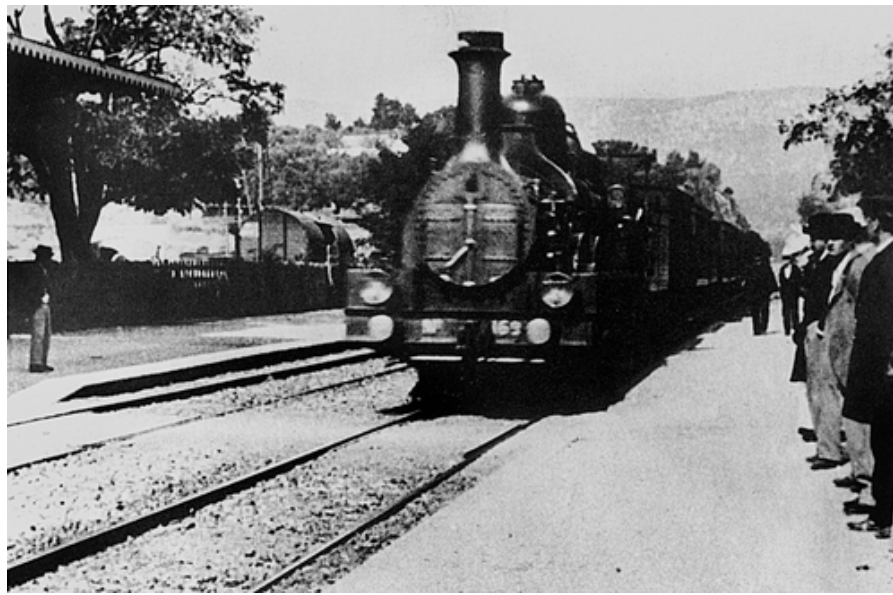
Fotografio

1824/1825

Konvencio de Berno pri Protektado de Literaturaj kaj Artaj Verkoj (1886)

Gramofono

1887

Filmo

28-a de decembro 1895

Produktantoj (19-a/20-a jarcento)

- **Skribi kapablis multaj homoj**
 - **oficistoj, pastroj, monaĥejanoj, urbanoj, instruistoj, ktp.**
- **Printi kapablis**
 - **grandaj kaj malgrandaj eldonejoj, gazetoj, universitatoj, ŝtatoj**
- **Fotis aŭ filmis profesiuloj aŭ riĉuloj**
- **Gramofonaj deskoj faritaj de eldonejoj**

20-a jarcento

- Radio (1909/1921)
- Magnetofono (1939)
- Televido (1940+)
- Personaj komputiloj (1960+)
- Interreto (1974+)
 - Napster (1999 - 2001)

Produktantoj (20-a/21-a jarcento)

- **Skribi kapablis multegaj homoj**
 - **ĉefe en evoluiĝintaj kaj industriaj landoj**
- **Printi kapablis**
 - **kaj profesiuloj kaj ŝatokupuloj**
- **Fotis kaj profesiuloj kaj infanoj**
- **Son- kaj filmregistraĵoj faritaj kaj de grandaj firmaoj kaj de amatoroj**
- **Individuoj kapablas skribi kaj kopii programojn**

Produktantoj (2018)

- **Skribi kapablas plejmulto de la homaro**
- **Printi eblas hejme**
- **Fotas vasta publiko**
- **Film- kaj sonregistraĵoj faritaj de grandaj firmaoj kaj de individuoj (ekz. Jutubistoj)**
- **Individuoj kapablas skribi kaj kopii programojn**
- **Estis faritaj unuaj verkoj per maŝina lernado**
- **Mapojn eblas fari hejme**

Produktantoj (2011)

Nuntempo

Komence

- Rajto de eldonisto

Nuntempe

- Rajto de aŭtoro
- Rajto de aga artisto
- Rajto de kreinto de datumbazo
- Rajto de eldonisto
- Rajto de produktinto de sonregistraĵo
- Rajto de produktinto de aŭdvida registraĵo
- Rajto de radio- kaj televidelsendanto

Bazaj principoj de aŭtoraj rajtoj

- Verko protektata senkondiĉe ekde ĝia ekesto
- Protekto dum vivo de aŭtoro + 50-100 jaroj
 - 50 Kanado, 70 EU + US, 100 Meksiko
- Implicite oni povas nur malmulte sen permeso
 - cito, persona uzo, nekomerca edukado, ĵurnalismo, ŝtato
- Komputilaj programoj estas literaturaj verkoj
- Protektataj ne estas ideoj, konceptoj, ekvacioj, informoj, simpla geometrio, leĝoj, verkoj de maŝinoj kaj bestoj

Nesolvitaj problemoj aŭ “problemoj”

- Daŭro de protekto
- Komerca x nekomerca uzo
- Jura necerteco
- Metodoj kaj monopoloj
- Privateco, libereco de esprimo
- Ekonomia valoro
- Disputataj regionoj, minoritataj lingvoj, barieroj por eniri la merkaton

Novaj paradigmoj

Libera programaro

- **Difinita en 1983 de Richard Stallman**
- **4 liberecoj**
- **Free Software Foundation**
- **Linukso, Firefox, Blender, LibreOffice, VLC, Bitcoin**
- **PReVo**

Libera kulturo

- **Krea Komunaĵo**
 - usona nekomerca organizo
 - provizas permesilojn (licencojn) por diversaj verkoj
 - 6 bazaj kondiĉoj
 - Atribuite (Attribution, BY)
 - Samkondiĉe (Share-alike, SA)
 - Nekomerce (Non-commercial, NC)
 - Nemodifite (No Derivatives, ND)
- **Vikipedio kaj aliaj, Flickr, PLOS**
- **Apetito, Kern.punkto, Umujo**

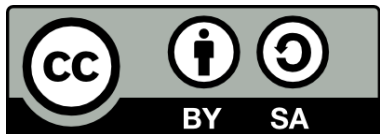
Kion legi, spekti, aŭdi

- **Aŭtorrajta leĝo de via lando**
- **Direktivo 2006/116/ES**
- **Direktivo 91/250/EHS**
- **Lawrence Lessig: Free Culture (Libera Kulturo)**
- **Good Copy Bad Copy, 2007**
- **KP060 (Vikipedio), KP122 (Linukso)**
- **TEDx Richard Stallman**

Dankon por via atento

Fontoj

- Mark Pellegrini (Raul654), CC BY-SA <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gutenberg_Bible.jpg>
- Nicéphore Niépce, PD <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Nic%C3%A9phore_Ni%C3%A9pce_Oldest_Phograph_1825.jpg>
- Auguste kaj Louis Lumière, PD <https://en.wikipedia.org/wiki/File:L%27Arriv%C3%A9_d%27un_train_en_gare_de_La_Ciotat.jpg>
- Naruto, PD <https://en.wikipedia.org/wiki/File:Macaca_nigra_self-portrait_large.jpg>

**Tiu ĉi verko estas disponebla laŭ la kondiĉoj de permesilo
Krea Komunaĵo Atribuite-Samkondiĉe 4.0**
<<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.eo>>.